

АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

СКОРИЦЬКИЙ Андрій Михайлович - студент 2 курсу магістратури Юридичного інституту Київського міжнародного університету

В статті розкрито поняття підприємницької діяльності, функції та принципи підприємницької діяльності, проведено аналіз правового регулювання підприємницької діяльності в Україні

Ключові слова: підприємництво, підприємницька діяльність, правове регулювання підприємницької діяльності.

Постановка проблеми

Одними з найважливіших передумов розвитку економіки є розробка відповідної законодавчо-правової основи, організація рівноправної діяльності різноманітних видів підприємств, підтримка підприємництва, освоєння ринку на різних рівнях і напрямках. Основні засади ринкової економіки передбачають повну господарську самостійність підприємств і організацій, що функціонують у народному господарстві, вступаючи при цьому в різноманітні виробничі, господарські та інші зв'язки.

Усі ці суспільні відносини (як між підприємствами та організаціями – безпосередніми товаровиробниками, так і між ними і державними та іншими органами) потребують правового регулювання, внаслідок якого вони набувають характеру правовідносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Правове регулювання підприємницької діяльності в Україні було предметом дослідження багатьох вітчизняних видат-

них науковців, зокрема, В.Б. Авер'янова, З.С. Варналія, В.І. Коростея, В.К. Мамутова, Н.О. Саніахметової та ін., проте залишаються недостатньо дослідженими питання вдосконалення правових механізмів регулювання підприємництва.

Мета статті

Метою даної статті є аналіз та узагальнення наявного правового забезпечення діяльності підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу

Підприємницька діяльність – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку.

Слід зазначити, що в Україні поняття «бізнес» і «підприємництво» сприймаються як слова-синоніми. Сутністю підприємництва є знаходження і апробація чогось нового, того, чого не було раніше в структурі виробництва, в соціумі чи суспільстві.

Основними ознаками підприємництва є: самостійність, відповідальність за прийняття рішень, їх наслідки, ризик, ініціативність, активний пошук нових, оригінальних рішень, орієнтація на досягнення комерційного успіху, прагнення до збільшення прибутків тощо [23].

Підприємництво є проявом науково-технічної, економічної (комерційної), організаційної творчості і новаторства. Сучасна західна література поділяє підприємниць-

ку діяльність на три функції: ресурсну (мобілізація капіталу, трудових, матеріальних і інформаційних ресурсів); організаційну (організація виробництва, збуту, маркетингу, реклама), творчу (новаторство, генерація і використання ініціативи, вміння ризикувати).

Підприємництво здійснюється на основі певних принципів. Основними є:

- вільний вибір видів діяльності;
- залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;

- самостійне формування програм діяльності та вибір постачальників і споживачів виробленої продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;

- вільний найм працівників;

- залучення матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;

- вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, встановлених законодавством;

- самостійне здійснення підприємцем юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем частки валютної виручки, що йому належить, на власний розсуд [23].

Діяльність підприємств в Україні регулюється за допомогою господарського законодавства. Воно охоплює як господарські закони у власному значенні, так і інші нормативні акти з питань господарської життєдіяльності.

Нормативними актами, що регулюють господарську діяльність в Україні, є:

1. Конституція України. Конституцією регулюються питання господарської діяльності у статтях про власність, підприємництво, визначається компетенція органів державної влади, Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

2. Закони, що регулюють господарські відносини, поділяються на:

- закони, що регулюють загальні питання господарської діяльності (закони України «Про власність», «Про систему оподаткування», «Про бюджетну систему

України», «Про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом» тощо);

- закони про окремі види господарської діяльності («Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про банки і банківську діяльність», «Про товарну біржу», «Про цінні папери і фондову біржу» та ін.);

- закони про окремі види і відносини в господарській діяльності. До них належать нормативні акти господарського законодавства, втілені в господарському, бюджетному, повітряному, водному, земельному, лісовому та інших кодексах України [26, с. 81].

У системі господарського законодавства слід розрізняти законодавчі акти та підзаконні нормативні акти. До законодавчих актів належать нормативні акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

До підзаконних нормативних актів – укази та розпорядження Президента; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів; господарські нормативні акти міністерств, державних комітетів, відомств з господарської діяльності у вигляді наказів, інструкцій, положень; нормативні акти місцевих рад народних депутатів і місцевих адміністрацій [26, с. 83].

Становлення законодавства у будь-якій державі, незалежно від її соціально-економічної орієнтації, розмірів території, чисельності населення, економічного і соціального рівнів розвитку тощо, відбувається з урахуванням відповідних закономірностей. Однією з таких є те, що Конституція у будь-якій державі є основою розвитку та вдосконалення уже чинного законодавства, своєрідним фундаментом побудови правової системи, здійснення державно-правової реформи. У ст. 8 Конституції України міститься одне з важливих положень, зміст якого зводиться до наступного: «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» [1]. Це важливо не лише як суто юридичне, а й як методологічне вихідне положення, яке слід враховувати у законотворчому процесі. Крім того, слід зазначити, що Конституція

містить також норми, які передбачають необхідність прийняття конкретних законів. І сьогодні, реалізуючи відповідні норми нашої Конституції, вже прийнято ряд нових законів, які прямо впливають із Конституції України [1].

Важливе значення в умовах трансформації ринкових відносин в Україні має прийняття в 2003 році Господарського та Цивільного кодексів України, які набрали чинності 1 січня 2004 року [2; 3].

Так, Господарський Кодекс України (ГКУ) встановлює, відповідно до Конституції України, правові основи господарської діяльності або господарювання, які базуються на різноманітності господарювання різних форм власності, де предметом регулювання є господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання. Учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [2].

ГКУ встановлює, що умови, обсяг, сфери та порядок застосування окремих видів засобів правового регулювання господарських відносин визначаються законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку, які розробляються відповідно до Закону від 23 березня 2000 року «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [12].

Встановлення та скасування пільг і переваг у господарській діяльності окремих категорій суб'єктів господарювання здійснюється відповідно до ГКУ та інших законів, зокрема Закону від 31 березня 2005 року «Про інноваційну діяльність» [13]. Цей закон визначає правові, економічні та організаційні засади державної регламентації інноваційної діяльності в Україні, встанов-

лює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки інноваційним шляхом. Згідно з ним державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти.

До основних правових засобів, регулюючих діяльність суб'єктів господарювання, перелічених ГКУ (ст. 12), належать також ліцензування, патентування певних видів господарської діяльності та її квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів, регулювання цін та тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Правові засади ліцензування, патентування певних видів господарської діяльності та квотування визначаються, виходячи з конституційного права кожного на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом, і принципів господарювання, встановлених ГКУ (ст. 14). Відносини, пов'язані з ліцензуванням тих чи тих видів господарської діяльності, регулюються Законом від 16 травня 2007 року «Про внесення змін до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [6]. Регулювання цих відносин здійснюється відповідно до основних принципів державної політики в цій сфері. Ними, зокрема, є забезпечення рівності права всіх суб'єктів господарювання, встановлення єдиного переліку видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню на території України. Законом встановлено також, що ліцензування не може бути використано для обмеження конкуренції у здійсненні господарської діяльності.

Деякі види підприємницької діяльності вимагають одержання торгового патенту. Визначення і зміст діяльності, що підлягає патентуванню, міститься в ГКУ (ст. 14) та в Законі від 23 березня 1996 року «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» [20]. Останній визначає також порядок патентування певних видів підприємницької діяльності.

Документом, який надає право суб'єкту господарювання здійснювати діяльність, що підлягає патентуванню, є торговий патент – державне свідоцтво, яке засвідчує таке право. Зазначене законодавство передбачає також одержання суб'єктом господарювання спеціального торгового патенту, який засвідчує його право на особливий порядок оподаткування.

ГКУ передбачає і такий засіб регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, як квотування, встановлення граничного обсягу (квоти) виробництва чи обігу (включаючи експорт та імпорт) певних товарів і послуг. ГКУ визначає й інші економічні важелі, які можуть застосовуватися державою з метою корегування функціонування ринкової економіки. До них належать дотації та інші засоби державної підтримки суб'єктів господарювання.

Цивільний кодекс кодифікує норми про договірні господарсько-правові інститути: купівлю-продаж, поставку та інші форми обміну; загальний і будівельний підряди; перевезення вантажів.

З прийняттям 7 червня 1996 р. Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» на законодавчому рівні було запроваджено визначення поняття недобросовісної конкуренції: це будь-які дії в конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності [14].

ГКУ у статті 32 (частина 1 та 2) визначає поняття «недобросовісна конкуренція» наступним чином:

1. Недобросовісною конкуренцією визнаються будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

2. Недобросовісною конкуренцією є неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, а також інші дії, що кваліфікуються відповідно до частини пер-

шої цієї статті. Недобросовісна конкуренція зумовлює юридичну відповідальність осіб, якщо їх дії негативно впливають на конкуренцію на території України незалежно від того, де вчинено такі дії.

У розділі 2 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» міститься перелік дій, що вважаються неправомірним використанням ділової репутації суб'єкта господарювання. Так, наприклад, неправомірним є використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, комерційного найменування, торговельної марки, інших позначень, а також належних іншій особі рекламних матеріалів тощо, що може призвести до плутання з діяльністю іншого суб'єкта господарювання, який має пріоритет щодо їх використання.

У розділі 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» визначаються дії, що є неправомірними щодо комерційної таємниці. Так, неправомірним збиранням відомостей, що становлять комерційну таємницю, вважається здобуття протиправним способом зазначених відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання. Розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди уповноваженої на те особи з відомостями, що, відповідно до закону, становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому законом порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання.

Згідно зі ст. 37 ГКУ, вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, зумовлює адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність винних осіб суб'єктів господарювання у випадках, передбачених законом. Згідно зі ст. 20 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», здійснення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, спричинює накладення Антимонопольним комітетом України штрафів, а також адміністративну, цивільну і кримінальну відповідальність у випадках, передбачених законодавством [14]. Кримінальна відповідальність передбачена за злочини, що порушують вимоги

законодавства про збереження комерційної таємниці. Так, згідно зі ст. 231 Кримінального кодексу України, незаконне збирання чи використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (підприємницьке шпигунство), якщо це заподіяло великих матеріальних збитків суб'єкту підприємницької діяльності, карається позбавленням волі на термін до 3 років чи штрафом від 300 до 500 мінімальних розмірів заробітної плати.

Навмисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною чи службовою діяльністю, якщо це вчинено з корисливих чи інших особистих спонукань і заподіяло великого матеріального збитку суб'єкту підприємницької діяльності, зумовлює кримінальну відповідальність за ст. 232 Кримінального кодексу України [16].

Цивільно-правовою санкцією за недобросовісну конкуренцію є відшкодування збитку. Збиток, заподіяний внаслідок здійснення дій, визначених законом як недобросовісна конкуренція, підлягає відшкодуванню за позовами заінтересованих осіб у порядку, визначеному цивільним законодавством України (ст. 21 та 24 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»).

Крім зазначених санкцій, у разі встановлення факту неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упакування, передбачених ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», заінтересовані особи можуть звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень із заявою про вилучення товарів з неправомірно використаним позначенням чи копій товарів іншого суб'єкта господарювання, (підприємця) як у виробника, так і у продавця. У ст. 46 так званої Угоди «Trips» (Угода про пов'язані з торгівлею аспекти права інтелектуальної власності) зазначається: для створення ефективного механізму недопущення порушень суди повинні бути наділені повноваженнями для ухвалення рішення про вилучення без будь-якого відшкодування з обороту товарів, що визнані

як такі, які порушують закон у такій формі, що виключає заподіяння будь-яких збитків законному власнику, чи при знищенні товарів, за винятком, коли це суперечить існуючим конституційним правам. Доповнення ст. 8 Постанови ЄЕС № 3295/94 зобов'язує держав-членів застосовувати необхідні заходи для того, щоб компетентні органи «...могли знищувати чи вилучати з ринкового обороту без якого-небудь відшкодування і витрат з державного бюджету на це товари, що були визнані як підроблені чи виготовлені без дозволу чи копії підробки, для того щоб обмежити збитки законного власника».

У зв'язку з оголошенням владою переходом нашої країни на інноваційну модель розвитку, вважаємо за доцільне детальніше розглянути законодавство про інноваційну діяльність. Інноваційна діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили – від законів до локальних нормативно-правових актів.

Нормативно-правові акти вищої юридичної сили (кодекси):

- ГКУ, в главі 34 дається визначення інноваційної діяльності (ст. 325), визначаються її види (ст. 327), форми інвестування в інновації (ст. 326), шляхи та форми державного регулювання (ст. 328) та система державних гарантій інноваційної діяльності (ст. 329), основні засади державної експертизи інноваційних проєктів (ст. 330), поняття та зміст договору та створення і передачу науково-технічної продукції- (ст. 331), який використовується для виконання інноваційних розробок на замовлення суб'єкта інноваційної діяльності з метою їх наступної реалізації;

- Цивільний кодекс України – глава 62 «Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт» (регулює договірні відносини, що складаються в процесі виконання таких робіт, у тому числі розробки інноваційних проєктів);

- закони України:

- від 18.09.1991 р. «Про інвестиційну діяльність», у ст. з якого закріплено поняття інноваційної діяльності як однієї з форм інвестиційної діяльності [18];

- від 13.12.1991 р. «Про наукову і науково-технічну діяльність», згідно з яким інноваційна діяльність належить до науково-технічної (ст. 1) [19];

- від 02.10.1995 р. «Про наукову і науково-технічну експертизу», що визначає основні засади проведення науково-технічної експертизи, включаючи й експертизу інноваційних програм і проектів;

- від 16.07.1999 р. «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (у ред. Закону від 12.01.2006 р.), що регулює особливості здійснення інноваційної діяльності зазначених у ньому суб'єктів інноваційної діяльності;

- від 04.07.2002 р. «Про інноваційну діяльність», що забезпечує правове регулювання комерційної інноваційної діяльності, у тому числі: дає визначення основним поняттям (інновацій, інноваційної діяльності, інноваційного продукту, інноваційної продукції, інноваційного проекту, інноваційної інфраструктури, суб'єктів інноваційної діяльності, інноваційного підприємства, об'єктів інноваційної діяльності – статті 1, 4, 5, 14-16), закріплює принципи державної політики у сфері комерційної інноваційної діяльності (ст. 3), основні засади державного регулювання в цій сфері (статті 6-12), визначає правовий режим інноваційних проектів (статті 12-13) та заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності (статті 17-22);

- від 16.01.2003 р. «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що закріплює визначення понять пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, їх видів (стратегічні та середньострокові), основних засад їх формування, експертизи, затвердження, механізму їх реалізації та моніторингу;

- від 14.09.2006 р. «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», що визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій і спрямований на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічності виробництва продукції, охорони майнових

прав на вітчизняні технології на території держав, де планується або здійснюється їх використання, розширення міжнародного науково-технічного співробітництва у цій сфері; визначає умови укладення договору про трансфер технологій, у тому числі його істотні умови (ст. 16), види таких договорів (ст. 17) та обмеження щодо їх укладення (ст. 18);

Крім законів, Верховна Рада України прийняла низку постанов, які регулюють інноваційні відносини.

Однією з них (від 13 липня 1999 р.) є затверджена Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, в якій визнається виключна значущість інноваційного шляху розвитку економіки України, визначаються його головні цілі, пріоритетні напрями, комплекс стимулюючих та організаційно-управлінських заходів.

Підзаконні нормативно-правові акти з питань інноваційної діяльності регулюють, як правило, процедурні та/або організаційні аспекти питання інноваційних відносин.

Висновки

Отже, основою законодавства, що регулює діяльність підприємств, є система загальних (статусних) та спеціальних законів, які визначають правове становище даних підприємств. Наприклад, до загальних кодифікованих законодавчих актів належать Господарський та Цивільний кодекс України. Дані нормативно-правові акти класифікуються залежно від кола осіб, на які вони поширюються. Крім загальних законів, до статусних належать закони, які визначають правове становище окремих видів підприємств усіх галузей економіки. До них входять закони: «Про господарські товариства», «Про інвестиційну діяльність» та ін.

До спеціального можна віднести законодавство про захист від недобросовісної конкуренції, законодавство про інноваційну діяльність, законодавство про інвестиційну діяльність.

Література

1. Конституція України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито поняття підприємницької діяльності, функції та принципи підприємницької діяльності, проведений аналіз правового регулювання підприємницької діяльності в Україні.

SUMMARY

The article deals with the concept of entrepreneurship, functions and principles of entrepreneurship, the analysis of the legal regulation of business in Ukraine.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003, № 435-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

5. Закон України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб» : від 23.03.2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

6. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

7. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

8. Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17.05.2001 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

9. Закон України «Про стандартизацію закон України» від 17.05.2001 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

10. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01.12.2005 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

11. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 03.12.1990 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

12. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 року, № 1602-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

13. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 31 березня 2005 року № 40-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

14. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 року, № 236/96-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

15. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року, № 2210-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

16. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року, № 2341-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

17. Кодекс про адміністративні правопорушення України від 07 грудня 1984 р., № 8073-X // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

18. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р., № 1560-XII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

19. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р., № 1977-XII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

20. Закон «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 23 березня 1996 року, № 98/96-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

21. Даценко І. Спільні підприємства у контексті чинного законодавства / І. Даценко // Юстініан [Текст]. – 2006. – № 5. – С. 12-16.

22. Корчак Н. М. Особливості правового становища приватних підприємств у світлі господарського кодексу України / І. М. Корчак, І. М. Вертузаєва // Юридичний вісник [Текст]. – 2008. – № 4(9). – С. 53 – 58.

23. Лазур П.Ю. Історична еволюція феномена підприємництва та його науково-економічні інтерпретації / П.Ю. Лазур. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/16_6/285_Lazur_16_6.pdf

24. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні [Текст] : Національна доповідь / [Ващенко К., Варналій З., Воротін В. та ін.]. — К.: Держкомпідприємство, 2008. – 226 с.

25. Щербина В. С. Господарське право : [підручник] / В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2010., с.423.

26. Яненкова І.Г. Законодавче забезпечення діяльності підприємств/ І.Г. Яненкова//Наукові праці. Економіка. – 2012. – № 8(177) – С.81-86.